

CUVÂNT ÎNAINTE

UMBRA PURTATĂ

Hervé Gaymard

Precum pisicile pe care le îndrăgea André Malraux, al său „genial prieten, admirator al destinelor mărețe”, Charles de Gaulle a trăit șapte vieți. Copilăria și adolescența unui „băiețandru din Lille aflat la Paris”. Serviciul exigent al Franței, în această armată care, când s-a înrolat, „era unul dintre lucrurile cele mai importante din lume.” Franța Liberă. Guvernul provizoriu al Republicii Franceze. Traversarea deșertului. Fondarea și instalarea celei de-a Cincea Republici în prima sa măreție. Apoi, această viață postumă pe care o trăim de atunci încolo alături de el, din acea zi rece de noiembrie 1970, și care nu încetează să se metamorfozeze, în același timp imuabilă și schimbătoare.

La moartea lui Jean Paulhan, Alexandre Vialatte scrisese: „De ajuns cu doliul literaturii. Să nu răspândim o veste care ne întristează atât de mult. Paulhan începe.” De ajuns cu doliul Franței, chiar transfigurată de paginile de literatură lăsate moștenire de cel care a fost „marele scriitor latin de limbă franceză”. Această Franță, deci, ne revine, în înlănțuirea generațiilor, să o reconstruim fără odihnă, de acum înainte prin ardoarea obscură a minusculelor revoluții călăuzite de sufletul uman, deoarece vremea epopeii pare încheiată. „Veți vedea, Dutourd, Franța, peste trei sute de ani...” îi transmisese tânărului scriitor deziluzionat în 1956, în momentul culminant al traversării deșertului. De Gaulle intrase în istorie la cincizeci de ani. Dar *a început* cu adevărat acum cincizeci de ani, când ceva simplu și mare părea să dispară, dar se dovedea de la bun început de neînving, așa cum sunt visele care au salvat întotdeauna Franța de descurajare și de mediocritate. În curând, ultimul companion al Eliberării se va afla la Mont-Valérien, după mai mult de nouăzeci de ani de la acel *Nu!* rostit în prima zi. Va trebui să fim demni de el, demni de ei în această civilizație stranie, străină față de ce a fost, care pare să fi uitat legea efortului și care „nu a știut să construiască nici un templu, nici un mormânt, și care învață orice, mai puțin a deveni un om”, precum o profețise Malraux la apusul vieții.

Trebuie să-i mulțumim lui Jean-Paul Bled că a reunit atâtea talente pentru a împleti această ghirlandă în jurul lui Charles de Gaulle deoarece, dacă au fost zugrăvite multe portrete în picioare ale omului și ale legendei sale, realizăm că, odată cu trecerea timpului, abordări diverse permit să pună mai bine în lumină personajul în complexitatea sa. Iar aceste perspective subliniază poate și mai mult unitatea unui om al cărui destin

urma să se confunde pe vecie cu cel al Franței. Cum de un om format în Franța de ieri a putut să se reveleze ca un om de poimâine? Cum de fiul unui „monarhist nostalgic” a devenit cel care a restaurat, apoi a salvat Republica, fondând un regim care a împăcat o mie de ani de istorie a Franței? Cum de un ofițer format pentru a obține revanșa împotriva inamicului a cărei limbă o vorbea, a fost artizanul, de altfel dezamăgit, al reconcilierii dintre Franța și Germania? Cum se sublimază teritoriul unei vechi monarhii, asumat de Republică, printr-o cunoaștere intimă a istoriei provinciilor sale, prin această privire care transcende secolele, îmbină civilizațiile și sare peste frontiere? Cum de, format să mînuiască pușca Lebel și tunul de 105 mm când forța de tracțiune era încă hipomobilă, a ajuns să fie promotorul corpului de blindate, fondatorul Comisariatului pentru Energie Atomică și creatorul forței de disuasiune nucleară? Cum de, crescut având în fața ochilor petele roz ale Imperiului colonial, răspândite pe hărțile școlare, devine decolonizatorul lor? Cum de acest apărător intransigent al interesului național, a cărui figură întrupează suveranitatea în esența sa, a devenit unul dintre „părinții Europei”, desigur adesea uitat, prin deciziile sale fondatoare din decembrie 1958 de a pune în aplicare un tratat de la Roma, pe atunci foarte firav și amenințat? Cum de un militar a putut să se manifeste ca un atât de mare om politic? Cum de acest om atât de înrădăcinat în pământul Franței, pentru care „singurătatea era ca o prietenă”, a putut să fie acest călător neobosit, curios, atent la ceilalți? Cum de un scriitor a știut să amestece literatura tuturor gesturilor sale, tuturor faptelor sale? Cum de acest om credincios și-a trăit credința fără a o afișa? Cum de omul privat, care în imensa sa pudoare ne-a lăsat prea puține mărturii, poate explica omul public?

De-a lungul deceniilor, mulțumită atâtor mărturii și cercetări, figura lui Charles de Gaulle s-a precizat și nuanțat în același timp, așa cum o lămuresc autorii acestei frumoase polifonii. Dar, în egală măsură, ea descrie în chintesență unitatea unui om care de acum înainte ne jalonează istoria, alături de Henric al IV-lea, de Ludovic al XIV-lea, de Napoleon și de Clemenceau. Din acest moment se pune întrebarea privitoare la natura umbrei pe care o proiectează asupra vremurilor noi, deoarece toți „marii oameni” nu iradiază aceeași lumină și nu vor avea aceeași fecunditate. Ludovic al XIV-lea a întrupat perfect Statul. Napoleon a lăsat matricea Franței moderne. Dar nici unul, nici celălalt, nu luminează Franța de mâine. În timp ce unitatea franceză întrupată de Henric al IV-lea sau ordinea republicană și laicitatea întrupate de Clemenceau rămân linii de forță fecunde și salvatoare. Cu toate acestea, în pofida evidenței imaginii sale, posteritatea lui Charles de Gaulle rămâne greu de apreciat. În primul rând, deoarece el rămâne *în viață*, poate pentru aproape o jumătate din populația franceză, și *prezent* grație magiei vocii și a imaginii, spre deosebire de predecesorii săi. Apoi, pentru că nu a dorit niciodată să definească o ideologie. Deoarece gaullismul este un „nu știu ce”, refractar la definiții și la clasificări, în care se amestecă în proporții variabile puterea intuiției, tentația romantismului, legea de fier a pragmatismului. Altădată, André Malraux rezumase toate acestea într-un celebru discurs: „Capitalului, noi nu-i opunem o teorie gaullistă, ci apelul din 18 iunie!” În sfârșit, deoarece la rândul său, Generalul a explicat că „tot ceea ce am făcut, mai devreme sau mai târziu după dispariția mea, va fi o sursă de noi pasiuni.”

„Lăsați-l pe de Gaulle în pace!” exclamase altădată un fost prim-ministru¹, a cărui acțiune a fost remarcabilă, pe de altă parte. Se înșela amarnic. Formula sa trebuie inversată. Deoarece de Gaulle este cel care nu ne lasă în pace. Prin curajul său. Prin forța sa de interpelare. Prin temperamentul său vizionar. Iar atât realizările cât și atitudinile în fața vieții pe care ni le-a lăsat drept moștenire rămân secrete de comportament într-o Franță, o societate și o lume, atât de diferite, totuși, față de perioada guvernării sale. Observ cel puțin trei.

Trebuie să luptăm fără încetare pentru a ne menține „rangul”. Grație gestului fondator din 18 iunie 1940, Franța nu a fost doar o țară eliberată, ci o țară învingătoare. Când de Lattre semnează actul capitulării la Berlin pe 8 mai 1945, el întrupează o Franță reunită și republicană, prezentă grație tuturor combatanților săi, Francezi Liberi ai lui Leclerc, Rezistenți din interior, viteji ai armatei din Africa, de la Bir Hakeim la Berchtesgaden, trecând pe la Garigliano, prin Vercors și Glières, care au arătat de ce francezii doreau să trăiască și cum știau să moară. Mulțumită lor, Franța devine membru al Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Ei au servit îndârjirea lui de Gaulle, susținut de Churchill. Această poziție eminentă pentru o țară care reprezintă mai puțin de 1% din populația și circa 3% din bogăția mondială, nu este un element intangibil. Ea trebuie apărată și, deopotrivă, meritată. Nu este nevoie să fii pro-american, pro-rus, pro-chinez, pro-arab sau pro-israelian cum au fost, câteodată rând pe rând, unele dintre elitele noastre care, poate, nu au crezut îndeajuns în țara lor și au fost adesea cuprinse de deznădejde. Este de ajuns de a fi pur și simplu francez, de a discuta cu toate popoarele lumii, de a depune eforturi în favoarea păcii, de a fi fidel alianțelor noastre și de a contribui la construirea unei Europe puternice care să conteze în lume. De aceea, trebuie menținut un instrument militar coerent cu politica noastră externă, care pregătește și anticipează conflictele de mâine și nu pe cele din ajun. De aceea, reformele trebuie duse la bun sfârșit pentru a avea o economie mai prosperă, pentru a promova spiritul de întreprindere și pe cel al cercetării astfel încât să rămânem prezenți în luptele tehnologice de mâine. De aceea trebuie, atât la nivel național cât și la cel european, să ne gândim și să acționăm pentru a păstra controlul „noilor suveranități”, în materie juridică, în fața imperialismului juridic american; digitală, în fața colectării datelor de către GAFA²; demografică, atunci când este vorba de politicile în domeniul migrației.

Trebuie să ne apărăm instituțiile, nu din fetișism, ci pentru că sunt eficiente. Charles de Gaulle a făcut un imens serviciu Franței modernizându-i instituțiile, ale căror surse de inspirație sunt mult mai compozite decât am putea crede. Franța este o țară de drept codificat. Acesta este motivul pentru care, cum se produce o criză, în primul rând, dar în mod greșit, ne gândim la o modificare a regulii constituționale. Boala franceză contemporană nu se datorează unei Constituții deficiente; ea și-a demonstrat elasticitatea de mai mult de șaiszeci de ani. Mai degrabă, ea este cea care menține țara ca o coloană vertebrală și îi evită destrămarea. Este indispensabil ca mecanisme de consultare și de participare a cetățenilor să fie puse în aplicare înainte de dezbaterile parlamentare. Dar să ne păstrăm energia politică, ce nu este nelimitată, pentru a trata adevăratele subiecte, urmând

¹ Édouard Balladur, prim-ministru al Franței (29 martie 1993 – 17 mai 1995). (N. tr.)

² GAFA – acronim întrebuințat pentru *The Big Four*: Google, Amazon, Facebook și Apple. (N. tr.)

vechiul principiu predat în academiile militare al „economisirii forțelor”. Și să combatem cu ultimele forțe reprezentarea proporțională, fie ea „instilată”, căci, așa cum ni-l indică un rapid tur al lumii, din Europa până în Israel, ea este otrava democrației.

„Trebuie conjugată libertatea economică cu progresul social, deoarece una nu merge fără cealaltă.” În contradicție cu o concepție greșită, Charles de Gaulle nu a estimat niciodată că „intendența va executa.” Dimpotrivă, el a acordat întotdeauna o mare atenție chestiunilor economice și monetare, fiindcă doar prosperitatea permite progresul social și numai o economie puternică poate constitui fundamentul suveranității. Poate că a regretat în 1945, pentru a nu mai adăuga alte suferințe francezilor într-o țară aflată în genunchi, că a fost nevoit să aleagă realismul pe care i-l propunea René Pleven, în locul căii curajoase pe care o susținea Pierre Mendès France. În decembrie 1958, dimpotrivă, la sfaturile lui Jacques Rueff și Georges Pompidou, alege temeritatea și reforma, contra ministrului său de Finanțe, Antoine Pinay, și a puterii instituțiilor financiare, economice, corporatiste și sindicale, alegând, în același timp, Europa. Acesta este actul fondator care a permis accelerarea modernizării Franței timp de cincisprezece ani. Este vorba, deci, de o uzurpare a acțiunii și a gândirii sale când se sugerează că o „altă politică”, baricadată în spatele frontierelor Hexagonului, este posibilă și căreia laxismul bugetar și monetar, care se presupune că ar rezolva toate problemele, i-ar servi drept morfină costisitoare. Dar „chestiunea socială, întotdeauna pusă, niciodată soluționată”, l-a preocupat în permanență. Iar discursul său din 1 mai 1950 de la Bagatelle rămâne, din păcate, premonitoriu cu privire la evoluția capitalismului. Într-un context desigur foarte diferit din cauza globalizării, tocmai această chestiune trebuie abordată. Sarcina este imensă, deoarece Franța este handicapată pe termen lung de două mari greșeli de politică economică – pensionarea la vârsta de șaizeci de ani în 1982 și săptămâna de lucru de 35 de ore în 1998 –, iar Europa slăbită de astăzi este lipsită de energia politică, ce singură permite de a avea țeluri înalte. Totodată, această sarcină rămâne prioritară. Deoarece, asemenea lui de Gaulle, trebuie să fim revoluționari. Dar revoluțiile pe care le-a întreprins nu au fost niciodată serbede, nu au ațâțat ura, nu au dat înapoi Franța, ci au făcut-o să înainteze.

Poate că viaticum-ul³ cel mai prețios și cel mai durabil pe care ni l-a lăsat este această formidabilă capacitate de a spera, pe care o citise la Péguy, și care-i alimentează cel mai frumos discurs de război, acest mesaj de Crăciun 1941 adresat copiilor din Franța, în timp ce „Germania câștigă pe toate fronturile”, cum proclamă în germană o banderolă plasată pe colonada Adunării Naționale, iar japonezii, după Pearl Harbour, îi alungă pe aliați peste tot din Asia. „Veți avea o vizită, va fi vizita victoriei! Ah, cât de frumoasă va fi, veți vedea!” Revenind de la Moscova la sfârșitul lui decembrie 1944, ar fi putut citi acest text magnific și pătrunzător pe care Georges Bernanos tocmai îl pronunțase la Rio de Janeiro. Fusese scris pentru el, deoarece imensul scriitor înțelegea sclipirile sufletului șefului Franței Libere, fără să-l fi întâlnit vreodată.

³ Viaticum – termen latinesc ce înseamnă *strictul necesar pentru drum* (bani și merinde) acordat unui călător. (N. tr.)

„Cine nu a văzut drumul în zori, între două rânduri de arbori, proaspăt, vioi, nu știe ce este speranța. Speranța este o determinare eroică a sufletului, iar expresia sa cea mai înaltă este depășirea disperării. Speranța este o virtute eroică. Credem că este ușor să sperăm. Dar nu speră decât aceia care au avut curajul să se îndoiască de iluziile și de minciunile în care își găsiseră o siguranță pe care o considerau fără teme drept speranță. Speranța este un risc asumat, este chiar riscul riscurilor. Speranța este cea mai mare și cea mai dificilă victorie pe care un om poate să o obțină asupra sufletului său. Nu putem atinge speranța decât prin adevăr, cu prețul unor mari eforturi. Pentru a avea parte de speranță, trebuie să fi mers dincolo de disperare. Când mergem până la capătul nopții, întâlnim o altă auroră.”

Oare nu regăsim aici, pur și simplu, definiția sufletului Franței, care este un suflet uman, pe care Charles de Gaulle l-a susținut? „Veți vedea, Franța, peste trei sute de ani...”

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE – UMBRA PURTATĂ (<i>Hervé Gaymard</i>).....	9
RĂDĂCINI ȘI UNIVERSALITATE (<i>Olivier Germain-Thomas</i>)	14
ERA DE GAULLE REGALIST? (<i>Philippe Delorme</i>).....	16
„Dacă mi s-ar fi alăturat, ar fi întruchipat Franța”	19
„Cred profund în valoarea monarhiei”	21
„Contele de Paris nu are nici o șansă”	23
PE URMELE LUI NAPOLEON (<i>David Chanteranne</i>)	27
Origini și formări	27
Textele fondatoare.....	28
Apărarea națiunii.....	29
Posteritate și glorie eternă	31
DE GAULLE ȘI ISTORIA SECOLULUI AL XIX-LEA (<i>Éric Ancean</i>).....	34
Un copil al secolului al XIX-lea.....	34
Învățămintele istoriei secolului al XIX-lea	36
O galerie de eroi inspiratori și originali.....	38
A scrie istoria convocând secolul al XIX-lea.....	40
Memoriile Generalului: un monument inspirat de Chateaubrinad și de o anume filosofie a istoriei.....	43
ORIGINILE GÂNDIRII GENERALULUI DE GAULLE (<i>Frédéric Fogacci</i>)	46
Cadrul familial.....	47
Câteva referințe literare.....	49
Școala de formare a militarului	51
SCRIREA TESTAMENTARĂ A LUI CHARLES DE GAULLE (<i>Philippe de Saint Robert</i>)	54
De Gaulle și martorii săi.....	54
Calitatea testamentară a scrisului	56
„Chiar dacă memoria mă ajută”	57
OMUL DE LA 18 IUNIE (<i>Michèle Cointet</i>)	59
Circumstanțe excepționale	59
„Nu avem timp să vă facem prizonieri!”	60
Autenticitatea și difuzarea Apelului de la 18 Iunie.....	61
Ce spunea Apelul din 18 Iunie.....	63
Construcția mitului Omului de la 18 Iunie.....	64

GENERALUL DE GAULLE ȘI STATUL (<i>Alain Laquière</i>)	68
Apărarea unui stat puternic	69
Reconstrucția statului francez	72
Reforma statului și dialogul cu societatea în anii 1960	75
SINGURA LUPTĂ CARE MERITĂ SĂ FIE DUSĂ ESTE CEA ÎN FAVOAREA OMULUI (<i>Jacques Godfrain</i>)	78
Cauza omului	78
Participarea	79
Filosofia	80
Acțiunea	81
UN DESTIN ÎN ACȚIUNE, ÎNSCRIS ÎN ISTORIE (<i>Gaël Nofri</i>)	84
Dumnezeu: o prezență esențială	85
A se uni cu destinul	87
O acțiune în slujba omului	91
Independența în slujba Providenței	96
Spre o criză sufletească	99
DE GAULLE ȘI POLITICA DE APĂRARE DE IERI ȘI DE MÂINE (<i>Jean-Pierre Chevènement</i>)	101
Invariantele gândirii generalului de Gaulle	101
Partea contingentelor	103
Reforma instituțiilor și lanțul de comandă	104
Ce putem spune despre OPEX?	105
Mai întâi politica!	105
Să ne oferim mijloacele necesare pentru a perpetua Franța!	106
OPȚIUNEA GENERALULUI DE GAULLE PENTRU ÎNARMAREA NUCLEARĂ (<i>Renaud Meltz</i>)	109
De Gaulle și bomba atomică, un vechi binom	109
Independența și securitatea Franței prin intermediul forței de atac	116
ECONOMIA FRANCEZĂ SUB PREȘEDINȚIA GENERALULUI DE GAULLE (<i>Dominique Barjot</i>)	123
Introducere	123
Epoca gaullistă: o creștere viguroasă, fragilizată de inflație (1958–1969)	124
Vârful unui mare ciclu de industrializare	127
De Gaulle, președinte: o certă amprentă asupra politicii economice	130
„EUROPA DE LA ATLANTIC LA URAL” (<i>Edmond Jouvé</i>)	136
Europa profetică	136
O Europă exemplară	141
Partea menită acțiunii	142

GENERALUL DE GAULLE ȘI GERMANIA (<i>Jean-Paul Bled</i>).....	146
De la un război la altul.....	146
Traversarea deșertului.....	148
Tratatul de la Élysée.....	151
DE GAULLE ȘI AMERICANII (<i>Christophe Réveillard</i>).....	156
Al Doilea Război Mondial.....	157
Perspectiva postbelică.....	159
La putere.....	160
GENERALUL DE GAULLE ȘI RUSIA (<i>Jean-Pierre Arrignon</i>).....	167
Al Doilea Război Mondial.....	167
Războiul Rece.....	169
Începuturile celei de-a Cincea Republici: vremea crizelor 1958–1964.....	170
Tripticul destindere, antantă, cooperare.....	171
POLITICA ARABĂ A GENERALULUI DE GAULLE (<i>Jean-François Figeac</i>).....	174
La originea politicii arabe a lui de Gaulle.....	174
Între mari principii și politica de influență.....	177
Atitudinea din timpul Războiului de Șase Zile: de Gaulle – arbitru al Orientului Apropiat.....	180
Se poate vorbi despre o politică arabă a lui de Gaulle?.....	182
DE GAULLE ȘI LIBANUL (<i>Alexandre Najjar</i>).....	184
Comandant la Beirut.....	184
Operațiunea „Exporter”.....	185
Independența.....	186
Vizita prezidențială.....	187
Raidul și embargoul.....	188
DE GAULLE ȘI AFRICA: O LEGĂTURĂ SPECIALĂ (<i>Jean-Marc Simon</i>).....	190
Franța Liberă.....	191
Decolonizarea.....	195
Cooperarea.....	201
„ÎNTR-O ZI, CANADA FRANCEZĂ VA DEVENI O MARE PUTERE” (<i>Éric Bédard</i>).....	206
În ajutorul Franței Libere.....	206
„Trăiască Québecul liber!”.....	209
DE GAULLE REVOLUȚIONAR (<i>Arnaud Teyssier</i>).....	215
Influențele.....	216
Revoluțiile lui Charles de Gaulle.....	219
Participarea: revoluție sau „stare de spirit”?.....	221

DE GAULLE LA MASĂ (<i>Matthias Fekl</i>).....	224
Asceza soldatului	225
Simplicitatea omului privat.....	226
Strălucirea omului de stat	229
CONCLUZIE – OMUL REFUZULUI.....	233